

Bo von Eyben
Hans Henrik Vagner

Lærebog i erstatningsret

4. udgave

ADVOKAT
JERRY OSBAK
NØRREGADE 30 - 1165 KBH. K
(100 m FRA NØRREPORT)
TEL. (01) 14 42 00 - CIRC 2 26 76 70

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
1999

Lærebog i erstatningsret
4. udgave, 1. oplag

© 1999 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse eller
mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er
uden forlagets skriftlige samtykke ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Tryk: Narayana Press, Gylling
Printed in Denmark 1999
ISBN 87-574-0754-1

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 133
Postboks 2126
1015 København K

Telefon: 33 95 97 00
Telefax: 33 95 99 97
e-mail: fl@djoeef.dk

Homepage: <http://www.djoeef.dk/flhome.htm>

Forord

Ved denne 4. udgave af "Lærebog i erstatningsret" har Jørgen Nørgaard ønsket at udtræde af forfatterkollegiet. Vi vil gerne benytte denne lejlighed til at takke ham for hans bidrag til de tidligere udgaver og for hans tilladelse til frit at kunne trække herpå også ved denne udgave.

Bogen er – nu som før – primært skrevet som lærebog. Den er desuden en af de første lærebøger, de jurastuderende stifter bekendtskab med under studiet. Navnlig af denne grund er det første kapitel omskrevet i denne udgave med henblik på dels at introducere både erstatningsrettens og forsikringsrettens grundlæggende begreber, dels at give et overblik over forholdet mellem erstatning og forsikring. Lærebogssigtet har endvidere bevirket, at det hidtidige kapitel om produktansvar er udgået i denne udgave, idet undervisningen i produktansvar er placeret i sammenhæng med reglerne om erstatning i kontraktforhold.

Bortset herfra er denne udgave først og fremmest en ajourføring med ny retspraksis, lovgivning og litteratur siden 3. udgaven fra 1995. Henvisningerne til retspraksis tilsigter ikke at være udtømmende. Væksten i antallet af offentliggjorte domme – ikke mindst efter tilkomsten af Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling – har gjort det nødvendigt at anlægge et skøn over dommenes betydning, herunder deres pædagogiske værdi. Ved domme, der både er offentliggjort i den nævnte domssamling og i Ugeskrift for Retsvæsen, henvises kun til sidstnævnte.

I afsnittet om miljøansvar er der indarbejdet en omtale af lov nr. 370 af 2. juni 1999 om forurenede jord. Selv om loven ikke er en egentlig erstatningslov, har den væsentlig betydning for de ansvarsproblemer, der i øvrigt drøftes i dette afsnit.

Domsregistret og lovregistret er udarbejdet af stud.jur. Louise Vagner.

Der er kun undtagelsesvis taget hensyn til materiale, som er fremkommet efter 1. juni 1999.

København og Århus i juli 1999

Bo von Eyben

Hans Henrik Vagner

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Grundbegreber og afgrænsning	1-20
1 Erstatningsretten	1
1.1. Hvad er erstatning?	1
1.2. Erstatningsrettens grundbegreber	3
1.3. Erstatning i og uden for kontraktsforhold	5
1.4. Person- og tingskade	8
2 Forsikringsretten	10
2.1. Hvad er forsikring?	10
2.2. Forsikringsrettens grundbegreber	11
2.3. Forsikringstype	13
3 Erstatning og forsikring	15
4 Retskilder og litteratur	19
Kapitel 2. Erstatningsreglernes udvikling, formål og funktion	21-36
1 Erstatningsreglernes udvikling	21
2 Formål og funktion	24
2.1. Udgangspunktet: Genopretning af tab og prævention ved hjælp af tabsoverflytning	24
2.2. Begrænsninger i trygheden for skadelidte og skadevoldere tabsspredning ved hjælp af forsikring	24
2.3. Erstatningsrettens funktioner i samspillet med forsikring	28
3 Status og perspektiv	32
Kapitel 3. Objektive betingelser for pålæggelse af erstatningsansvar	37-51
1 Indledning	37
2 Skaden skal have ramt en anden end skadevolderen	38
3 Erstatningsansvar for unladelser	39
4 Objektive ansvarsfrihedsgrunde	40
4.1. Indledning – retsstridighedslæren	40
4.2. Nødværge	42
4.3. Nødret	45
4.4. Negotiorum gestio	46
4.5. Samtykke	47
4.5.1. Udtrykkeligt samtykke til en bestemt skade	47
4.5.2. Udtrykkeligt samtykke til risiko for skade	47
4.5.3. Skadelidtes optræden implicerer et samtykke	47
4.5.4. Accept af risiko	48
Kapitel 4. Culpa	53-82
1 Indledning	53
2 Forsæt og uagtsomhed	55

3. Hvorledes afgøres det, om en person har handlet uagtsomt?	56
3.1. Den klassiske opfattelse	56
3.2. Kritik af den klassiske opfattelse	56
3.3. Hvorledes afgøres det da, om en person har handlet uagtsomt?	57
3.3.1. Indledning	57
3.3.2. Overtrædelse af en forskrift	58
3.3.3. Overtrædelse af en almindelig handlepligt	64
3.3.4. Retspraksis	68
3.3.5. Sædvaner	68
3.3.6. Andre faktorer i uagtsomhedsbedømmelsen	69
4. Variationer i agtsomhedskravet	75
4.1. En objektiv ansvarsfrihedsgrunds tilstedeværelse	75
4.2. Professionsansvar	75
4.3. Ansvar ved idrætsudøvelse	78
4.4. Gæstebudsskader	79
4.5. Skader forvoldt i kådhed	80
4.6. Skader forvoldt af ældre eller handicappede personer	80
5. Bevisbyrden ved anvendelse af culpapreglen	82

Kapitel 5. Børns erstatningsretlige stilling

1. Indledning	83-98
2. § 24a, 1. led	83
2.1. Trafikskader	84
2.2. Legeskader	85
2.2.1. Almindelig leg	85
2.2.2. Farlig leg	86
2.2.3. Almindelig leg/farlig leg	86
2.2.4. Skade på udenforstående tredjemænd	87
2.3. Ildspåsettelse	87
2.4. Pulfingerskader	87
2.5. Ansvarsforsikringens rolle i relation til § 24a, 1. led	88
2.6. Hvor små børn kan man pålægge erstatningsansvar?	89
3. § 24a, 2. led	89
3.1. »Manglende udvikling hos barnet«	90
3.2. »Handlingens beskaffenhed«	90
3.3. »Omstændighederne i øvrigt«	90
3.3.1. Det skadevoldende barn er dækket af en ansvarsforsikring	90
3.3.2. Det skadevoldende barn er ikke dækket af ansvarsforsikring	91
4. Barnet i den skadelidtes rolle – egen skyld	92
4.1. Analog anvendelse af § 24a, 1. led	92
4.2. Analog anvendelse af § 24a, 2. led	93
5. Ansvar for forældre og andre, der har tilsyn med børn	94
5.1. Ansvar over for tredjemand	95
5.2. Ansvar over for barnet selv	96

Kapitel 6. Objektivt ansvar

1. Indledning	99-154
2. Veje mod ansvarsskærpelse, som ikke er pålæggelse af objektivt ansvar	99
2.1. Skærpelse af culpabedømmelsen	102

2.2. Omlægning af bevisbyrden for culpa	105
2.3. Ansvar for selvstændigt virkende hvervtagers fejl	106
3. Objektivt ansvar gennemført ved lov	111
1. Pålæggelse af ulovbestemt objektivt ansvar	117
1.1. Indledning	117
1.2. Skader forvoldt ved udgravninger og piloteringer	118
1.3. Skader forvoldt ved brud på forsyningsledninger – rækkevidden af dommene U 1983.866 H og U 1983.895 H	122
1.4. Materialesvigt/Teknisk svigt	129
1.5. Arbejdsgiveres ansvar for arbejdsskader	131
1.6. Forureningsskader/miljøskader	134
4.6.1. Baggrunden for miljøerstatningsloven	134
4.6.2. Det ulovbestemte ansvar for miljøskader	137
4.6.3. Miljøerstatningsloven	141
4.6.3.1. Området for det objektive ansvar	141
4.6.3.2. Ansvarets omfang	145
4.6.3.3. Regulering af ansvaret i øvrigt	148
4.6.4. Jordforureningsloven	149
1.7. Afslutning	153

Kapitel 7. Arbejdsgiverens ansvar for ansatte og disses eget ansvar

1. Arbejdsgiverens ansvar – principalansvaret	155-170
1.1. Indledning – principalansvarets begrundelse	155
1.2. Hvem er arbejdsgiveren ansvarlig for?	157
1.3. Arbejdstagerens handling	159
1.3.1. Hvem bærer principalansvaret?	161
1.3.2. Den skadegørende handling tilknytning til tjenesten	163
1.3.3. Det offentlige principalansvar	165
1.4. Den ansattes eget erstatningsansvar	166
2.1. Ansvar over for tredjemand	166
2.1.1. Kort om EAL § 19, stk. 3	166
2.1.2. EAL § 23, stk. 1	167
2.1.3. EAL § 23, stk. 2	168
2.2. Ansvar over for arbejdsgiveren	169

Kapitel 8. Ansvar for skader voldt af dyr

1. Indledning	171-177
2. Mark- og vejfredsloven	171
3. Danske Lovs regler om ansvar for skader forvoldt af dyr	172
4. Hundeloven	175

Kapitel 9. Anden lovgivning om skærpet erstatningsansvar

1. Indledning	179-184
2. Jernbaner	179
3. Luftfart	180
4. Stærkstrøm	181
5. Atom anlæg (nukleare anlæg)	182
6.	183

Kapitel 10. Ansvar for motorkøretøjer	185-205
1. Indledning	185
2. Den proportionaliske begrænsning	187
3. Begrebet »motordrevet køretøj«	188
4. Den ansvarspådragende begivenhed	189
4.1. Færdselsuheld	190
4.2. Eksplosion og brand	191
5. Den ansvarlige personkreds	192
5.1. Udlånte motordrevne køretøjer	193
5.2. Udlejede motordrevne køretøjer	193
5.3. Motordrevet køretøj bestilt til udførelse af et bestemt arbejde	194
5.4. Motordrevet køretøj indleveret til reparation mv.	194
5.5. Motordrevne køretøjer indleveret til opbevaring	194
5.6. Stjålne motorkøretøjer og »ureglementeret« benyttelse af motorkøretøjer	195
6. Medvirken og gensidig skadeforvoldelse	195
6.1. Skadelidtes medvirken ved færdselsuheld, hvori kun ét motorkøretøj er impliceret	196
6.1.1. Den ikke-motoriserede tilskadekomnes krav	196
6.1.1.1. Personskade (og erstatning for tab af forsøger)	196
6.1.1.2. Tingsskade	198
6.1.2. Den motoriserede tilskadekomnes krav	199
6.2. Sammenstød mellem motorkøretøjer	200
6.2.1. Personskade (og erstatning for tab af forsøger)	200
6.2.2. Tingsskade	202
7. Den lovpligtige ansvarsforsikring	202
8. Processuelle bestemmelser	205
Kapitel 11. Skade og erstatning	207-244
1. Indledning	207
2. Tingsskade	208
2.1. Værditab	209
2.1.1. Totalskade	209
2.1.2. Delskade	211
2.2. Driftstabs- og afsavnerstatning	212
2.3. Andre tab	213
2.4. Kan andre end den direkte skadelidte få erstatning?	213
3. Personskade	217
3.1. Indledning	217
3.2. Erstatnings- og godtgørelsesposterne efter EAL	218
3.2.1. Helbredelsesudgifter og andet tab (EAL § 1, stk. 1)	218
3.2.1.1. Helbredelsesudgifter	218
3.2.1.2. »Andet tab«	219
3.2.2. Tabt arbejdsfortjeneste (EAL § 2)	220
3.2.3. Svie og smerte (EAL § 3)	223
3.2.4. Varigt mén (EAL § 4)	224
3.2.5. Erstatning for erhvervsevnetab (EAL §§ 5-9)	226
3.2.5.1. Fastsættelse af årsløn (EAL § 7)	227
3.2.5.2. Fastsættelse af erhvervsevnetabsprocenten (EAL § 5)	229
3.2.5.3. Kapitalfaktoren (EAL § 6)	230

3.2.5.4. Erstatning til hjemmearbejdende ægtefæller og samlevende, unge under uddannelse og børn (EAL § 8)	231
3.2.5.5. Nedsættelse af erhvervsevnetabserstatningen (EAL § 9)	232
3.2.6. Forsørgertabserstatning (EAL §§ 12-14)	232
3.2.6.1. Forsørgertabserstatning til ægtefælle eller samlever (EAL § 13)	233
3.2.6.2. Forsørgertabserstatning til børn (EAL § 14)	235
3.2.6.3. Den erstatningsberettigede personkreds i øvrigt (EAL § 12)	236
3.2.7. Godtgørelse for tort (EAL § 26)	237
3.3. Erstatning og godtgørelse ved forudbestående lidelser og ved mellemkommende død mv.	238
3.3.1. Forudbestående lidelser	239
3.3.1.1. Mængodtgørelse	239
3.3.1.2. Erhvervsevnetabserstatning	239
3.3.2. »Mellemkommende« død mv.	241
3.4. Generelle spørgsmål vedrørende erstatning og godtgørelse for personskade	242
3.4.1. Forholdet til anden kompensation	242
3.4.2. Genoptagelse	244

Kapitel 12. Særlige erstatningsordninger	245-270
1. Indledning	245
2. Erstatning efter lov om sikring mod følger af arbejdsskade (ASL)	246
2.1. Dækningsområde	247
2.2. Arbejdsskader	249
2.3. Ydelser	251
2.4. Ansvar efter almindelige erstatningsregler	252
2.5. Sikringsordningen	254
3. Patientforsikring	255
3.1. Indledning	255
3.2. Patientforsikringsloven (PFL)	257
3.2.1. Dækningsområde	258
3.2.2. Afgrænsningen af erstatningsberettigende skader	259
3.2.2.1. Ansvarsprincipper	259
3.2.2.2. Nærmere om erstatningskriterierne	261
3.2.2.3. Særligt om erstatning til forsøgspersoner m.v.	264
3.2.3. Erstatningskravet	264
3.2.4. Forsikringsordningen	265
3.3. Erstatningskrav efter almindelige erstatningsretlige regler	266
4. Lægemiddelskadeordning	266
5. Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (VOL)	268

Kapitel 13. Årsagsforbindelse og adækvans	271-293
1. Indledning	271
2. Adækvansproblemer	275
2.1. Retspraksis om adækvans	280
2.1.1. Forløbet frem til initialskaden	281
2.1.1.1. Tredjemands handling	281
2.1.1.2. Skadelidtes egen handling	282

2.1.2. Forløbet fra initialskade til følgeskade	282
2.1.2.1. Sædvanlige følgeskader	283
2.1.2.2. Usædvanlige følgeskader	283
2.1.2.3. Tredjemands handling	285
2.1.2.4. Skadelidtes handling	286
3. Konkurrerende skadesårsager og beslægtede problemer	287
3.1. "Normalbaggrunden" – og begrebet en færdig skade	287
3.2. Konkurrerende skadesårsager	288
3.2.1. Konkurrence mellem to ansvarsbærende årsagsfaktorer	288
3.2.2. Konkurrence mellem en ansvarsbærende og en casual årsagsfaktor	289
3.3. Sammensatte skadesårsager – skaden kan ikke opdeles	290
3.4. Sammensatte skadesårsager – men skaden kan opdeles	293
Kapitel 14. Skadelidtes medvirken	295-311
1. Indledning	295
2. Hvorfor har man en almindelig regel om skadelidtes medvirken (egen skyld)?	296
3. Hvilke momenter indgår ved vurderingen af skadelidtes medvirken?	297
3.1. Culpa over for egne goder	297
3.2. Størrelsen af skadelidtes uagtsomhed	298
3.3. Skadelidtes alder og sjæleligt abnorme personer	300
3.4. Handlingernes farlighed	300
3.5. Egen skyld-brøken	300
3.6. Årsagsforbindelse og adækvans	301
4. Passiv identifikation	301
4.1. Afledede krav	302
4.2. D.L. 3-19-2	302
4.3. Andre erstatningsansvarlige hvervgivere og forskellige færdselssituationer	303
4.4. Begravelsesudgifter og forsørgertabserstatning	304
4.5. Hundebesiddere	304
4.6. Børn – forældre	304
5. Egen skyld-vurderingen, når skadevolderen er ansvarlig	304
5.1. Skadevolderen er ansvarlig efter en regel om præsumptionsansvar	305
5.2. Skadevolderen er ansvarlig efter en regel om objektivt ansvar	306
6. Skadelidtes medvirken, når skadelidte som skadevolder ville være ansvarlig efter strengere regler end culpa-reglen	306
7. Skadevolderen er – og skadelidte ville som skadevolder være – omfattet af strengere regler end culpa-reglen	307
8. Gensidig skadeforvoldelse	308
9. Afgrænsningsspørgsmål	309
9.1. Medvirken eller inadækvate (følge)skader?	309
9.2. Medvirken eller manglende kausalitet?	310
9.3. Samtykke (og accept af risikoen) eller medvirken?	311
Kapitel 15. Flere erstatningsansvarlige	313-323
1. Forholdet over for skadelidte	313
1.1. Indledning	313

1.2. Den almindelige regel om solidarisk ansvar	314
1.3. Undtagelser fra det solidariske ansvar	315
Forholdet mellem de solidarisk ansvarlige indbyrdes regresproblemet	316
2.1. Regressspørgsmålet, hvis der ikke foreligger ansvarsforsikring (eller vis alle skadevolderne er dækket af en ansvarsforsikring)	317
2.2. Regressspørgsmålet, hvis en eller flere af (men ikke alle) skadevolderne er dækket af en ansvarsforsikring	319
2.3. Regrestegler i særlovgivningen	320
2.4. Regrestaftaler	321
2.5. Regressens gennemførelse	322

Kapitel 16. Erstatning for skade, der er dækket af forsikring 325-339

1. Indledning	325
2. Hovedreglen om bortfald af erstatningsansvar (EAL § 19, stk. 1)	325
3. Undtagelserne til reglen om ansvarsfrihed	329
3.1. Skader der forvoldes forsætligt eller ved grov uagtsomhed (EAL § 19, stk. 2, nr. 1)	329
3.2. Skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed (EAL § 19, stk. 2, nr. 2)	333
3.3. Ansvar efter færdselsloven, luftfartsloven og søloven (EAL § 21)	335
4. Forsikrings-selskabets regresret (EAL § 22)	336
4.1. EAL § 22, stk. 1	336
4.2. EAL § 22, stk. 2	336
4.3. Arbejdsstageransvaret, hvis skaden er dækket af forsikring (EAL § 19, stk. 3)	337

Kapitel 17. Den almindelige lempelsesregel 341-347

1. Indledning	341
2. Lempelse hvis ansvaret er urimeligt tyngende (EAL § 24, stk. 1, 1. led)	342
3. Lempelse under ganske særlige omstændigheder (EAL § 24, stk. 1, 2. led)	346
4. Lempelse ved skadelidtes medvirken (EAL § 24, stk. 2)	346
5. Lempelse ved gensidig skadeforvoldelse	347

Kapitel 18. Erstatningskravet 349-360

1. Pengekrav	349
2. Kapitalerstatning	349
3. Erstatningskravets opståen og forfaldstid	350
4. Forældelse	351
4.1. Forældelsesfristen	351
4.2. Afbrydelse af forældelsesfristen	353
5. Renter	354
6. Efterbetaling	355
7. Overførelse m.v. af erstatnings- og godtgørelseskrav	356
7.1. Tingsskade	356
7.2. Personskade	356
7.2.1. Kreditorfølgning	356

Bogen eller lignende bøger kan findes på:

Juridisk Antikvariat

www.lovsamlingen.dk